

*Горда О. М.,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПРИЙОМУ «СЕНКАН» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У статті акцентовано увагу на важливості творчої функції у процесі вивчення мов. Наголошено на необхідності застосування на заняттях інноваційних методичних прийомів, спрямованих на стимуляцію інтересу учасників навчального процесу до предмета, який вони вивчають, розвиток їхньої креативності й образності мовлення, навичок синтезу навчального матеріалу та резюмування інформації, уміння коротко та влучно висловлювати думку тощо.

За допомогою методів спостереження, аналізу, систематизації й узагальнення з'ясовано стан вирішення в педагогічній науці, зокрема в лінгводидактичному дискурсі, проблеми застосування нових підходів, методик, технологій, методичних прийомів у процесі навчання мов та актуальність окресленої теми в розрізі викладання курсу української мови як іноземної (далі – УМІ).

Автор схиляється до думки, що одним із методичних прийомів, базованих на творчості як домінанті сучасної навчальної діяльності, є сенкан, і звертає увагу на відсутність розробок прикладного характеру, що містять рекомендації та варіанти використання цього прийому у процесі викладання української мови для іншомовної аудиторії. Мета – запропонувати ідеї застосування сенкану на заняттях з української мови як іноземної.

На підставі аналізу науково-методичних праць з'ясовано, на яких етапах навчального процесу варто застосовувати сенкан. Обґрунтовано доцільність розроблення завдань на основі згаданого прийому для студентів / учнів із достатнім лексичним запасом слів. Подано приклади застосування сенкану на заняттях з іншомовцями, що вивчають українську мову на рівні B2. Запропоновано адаптований для читання в іншомовній аудиторії уривок художнього тексту та низку притекстових і післятекстових завдань, створених на основі вищезазначеного методичного прийому.

Зроблено висновки, що запропоновані у статті ідеї застосування сенкану можуть стати підґрунтям для презентації результатів інших педагогічних розробок, спрямованих на пошук способів збільшення словникового запасу, розвиток творчого й особистісного потенціалів, образності мовлення тощо тих, хто вивчає українську мову як іноземну чи інші іноземні мови.

Ключові слова: лінгводидактика, українська мова як іноземна, іншомовна аудиторія, методичний прийом, сенкан.

Постановка проблеми. Сучасна лінгводидактика, як і будь-яка інша педагогічна наука, перебуває в постійному пошуку інноваційних методик для задоволення навчальних потреб.

Поняття інновацій в педагогіці є багатокомпонентним, адже воно «об'єднує усі ті нові й ефективні способи навчання (здо-

буття, передачі й продукування знань), які сприяють інтенсифікації та модернізації навчального процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал його учасників» [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему застосування нових підходів, методик, технологій, методичних прийомів тощо у процесі вивчення мов розкрито у працях А. Біліченко (акцентовано увагу на методичній доцільності й ефективності використання методів, спрямованих на активізацію процесу пізнання, стимуляцію інтересу та підвищення мотивації студентів до вивчення іноземних мов: методу проєктів, кейс-методу, мозкового штурму, методу рольової гри й ін.) [2], А. Виселка (розкрито особливості застосування методики занурення у процесі навчання УМІ з опорою на знання змісту профільних дисциплін) [4], І. Кочан (зосереджено увагу на креативних, когнітивних, інтерактивних методах викладання УМІ, описано моделі застосування рольових і лінгвістичних ігор в іншомовній аудиторії) [6], Г. Швець (обґрунтовано доцільність використання у процесі навчання УМІ короткометражних художніх фільмів, окреслено принципи добору кіноматеріалів, запропоновано варіанти опрацювання фільмів зі студентами [14] та ін.

Учені в галузі педагогічної науки переконують, що «домінантою сучасного освітнього процесу має стати його творча функція» [10, с. 40]. Саме це, на нашу думку, передбачає застосування методичного прийому «сенкан» у навчальному процесі.

У дидактиці цей прийом використовують із метою синтезування вивченого матеріалу, оскільки «лаконічність форми розвиває здатність резюмувати інформацію, висловлювати думку в декількох значущих словах і коротких висловах» [8]. Його також уважають одним зі способів розвитку образності мовлення, що спрямований на швидке досягнення результату; хорошим інструментом оцінювання понятійного і словникового запасу; ефективним методичним прийомом у технології критичного мислення на етапі рефлексії й інтегральної освітньої технології тощо [13, с. 8; 7, с. 166–167].

У науково-методичній літературі описано приклади застосування зазначеного прийому на заняттях з іноземних мов [7, с. 166–167], української мови та літератури [9; 11], зарубіжної літератури [3], історії [13] тощо в загальноосвітній школі. Проте майже немає розробок прикладного характеру, що містять рекомендації та варіанти використання його у процесі викладання української мови для іншомовної аудиторії, що свідчить про актуальність порушеної теми.

Мета статті – запропонувати ідеї застосування методичного прийому «сенкан» на заняттях з української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Сенкан, або синквейн (із фр. *cinq* – «п'ять») – короткий опис із п'яти рядків, що нагадує вірш. Його складають за такою схемою:

1. Слово (найчастіше іменник), що виражає тему.
2. Опис за допомогою двох прикметників.
3. Дія, виражена трьома дієсловами.
4. Фраза приблизно із трьох-чотирьох слів, що показує ставлення автора до теми.

5. Синонім або інше підсумкове слово, що узагальнює суть теми на емоційно-образному рівні [7, с. 166–167].

Допустимим у процесі складання навчального сенкану є порушення цієї схеми. Наприклад, збільшення кількості слів у двох останніх рядках, додаткове використання службових частин мови (прийменники, сполучники, частки) та ін.

Як зазначають дидакти, «структура сенкану водночас є й схемою навчальної діяльності», оскільки у процесі виконання завдання відбувається і вивчення матеріалу, і його повторення [13, с. 9].

Коли найкраще застосовувати *сенкан*? Це може бути актуалізація теми уроку, опрацювання нової лексики, синтез і узагальнення вивченого матеріалу тощо. Найчастіше таке завдання виконують індивідуально (протягом 5–7 хв.), хоча в науково-методичній літературі маємо цікаві приклади застосування зазначеного прийому під час роботи в парі та групі [7, с. 166–167]. Описано й різні організаційні форми групової роботи із *сенканом*, наприклад, проведення конкурсу творців *сенкану* на конкретну тему чи аналіз неповного *сенкану* з метою визначення частини, якої не вистачає. Запропоновано варіанти застосування зазначеного прийому у процесі підготовки контрольних завдань (визначення теми неповного *сенкану*; написання міні-твору або складання короткої розповіді за готовим *сенканом*; коригування й удосконалення запропонованого *сенкану*) тощо [13, с. 8–9]. Доречно давати *сенкани* й на домашнє завдання [15].

На заняттях з УМІ завдання на створення *сенканів* радимо давати, коли студент чи учень вже має достатній лексичний запас слів (маємо на увазі вивчення мови на рівні В2). Якщо працюємо з текстом, то це можуть бути різні типи вправ: дотекстові, притекстові чи післятекстові. Покажемо це на прикладі художнього тексту.

Завдання 1. Прочитайте текст. Знайдіть у тексті три слова, виражені іменниками, та складіть із ними *сенкани*.

Ранок

Ранок був ясний, бадьорий. Гострою свіжістю дихало повітря. Роса блищала на травах, прибивши **куряву** на дорозі, затіненій дубами й грабами. Соковита **зелень** спілила очі, а сонячні блищинки розсипалися в лісі золотими дукатами.

– Ку-ку! Ку-ку! – лунало в гушавині.

Чорноголові дятли діловито дерлися корою, вистукуючи й вислухуючи хворі дерева. Бризками сонця перелітали з гілки на гілку золотаві іволги.

Дорога йшла лісом. По балках дзюрчали струмки, бубонцями стрибало по камінцях їхнє балакуче скло.

У долині блищав став, а далі вився в кам'янистому руслі Буг, народжений у карпатських снігах. Ставало парко. Сонце випило світанкову свіжість. У траві густо скрекотіли коники. Пахтіло бузиною й жасмином [12].

Приклади *сенканів*

Ранок	Роса	Жасмин
Сонячний, теплий. Будить, ніжить, бадьорить. Світ від сну прокидається. День.	Чиста, срібляста. Блищить, освіжає, вмиває. Трави стають чистими. Краса.	Білий, ніжний. Цвіте, пахне, п'янить. Ліс наповнюється пахощами. Незабутній аромат.

Завдання 2. Доберіть із таблиці синоніми до виділених слів у тексті та складіть із ними *сенкани*.

Слово з тексту	Синоніми
зелень	зеленоші, зело, зелення, рунь, руні, май, розмай, клечання, пазелень [5, с. 134].
курява	пил, пиліюка, порох, копіт [5, с. 178].
дорога	шлях, путь, гостінець, тракт, шосе, траса, магістраль, автострада та ін. [5, с. 84].

Приклади *сенканів*

Розмай	Пил	Шлях
Яскравий, кучерявий. Бує, клечас, манить. Сад і поле зеленіють. Неповторна мить.	Чорний, густий. Здіймається, стоїть, стелиться. Світ довкола тьмяніє. Курява.	Довгий, далекий. Пролягає, тягнеться, біжить. Місто вдалині видніється. Подорож.

Завдання 3. Зверніть увагу, за допомогою яких епітетів описано назви *ранок*, *роса*, *розмай*, *жасмин*, *пил*, *шлях*. Поміркуйте, які ще предмети та явища можна так описати. Складіть із назвами цих предметів *сенкани*.

Завдання 4. Складіть *сенкан* про свою улюблену частину доби.

Завдання 5. Знайдіть у тексті три іменники та складіть із ними *сенкани*.

Крім того, іноземцям, які вивчають УМІ, можна запропонувати готові *сенкани*, у яких пропущено окремі слова (див. варіант 1), та дати завдання ці слова дібрати. Чи, наприклад, подати *сенкани*, у яких окремі слова вжито у значеннях, що не відповідають загальному змісту (див. варіант 2) тощо.

Приклади *сенканів*

Варіант 1	Варіант 2
Ліхтар Гарний, _____, _____, палає, горить. Дорогу _____ людям. Світло.	Сонце Чорне, яскраве. Світить, палає, стелиться. Добром усіх зігриває. Ніч.

Висновки. Запропоновані ідеї застосування методичного прийому «*сенкан*», які розкрито в поданих вище завданнях, можуть стати підґрунтям для презентації результатів інших педагогічних розробок, спрямованих на пошук способів збільшення словникового запасу, розвиток творчого потенціалу, образності мовлення тощо тих, хто вивчає УМІ чи інші іноземні мови.

Література:

1. Артикуца Н. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2424/Artikutsa_Inov.pdf;jsessionid=BFA374

- 2743B0F02170DFE73C07ED09C6?sequence=1 (дата звернення: 07.06.2019).
2. Біліченко А. Використання інноваційних методів у практичній діяльності викладача іноземної мови. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. Т. 2. Ч. 2. С. 26–29. URL: <http://journals.urau.ua/appf/article/view/54974/51149> (дата звернення: 19.06.2019).
 3. Богосвятська А. Сенкан. Роздуми про один творчий прийом. *Зарубіжна література у школах України*. 2011. № 12. С. 18–20.
 4. Виселко А. Викладання української мови як іноземної за методикою занурення. *Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції, м. Тернопіль, 18–20 травня 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 159–163. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/16989/2/Conf_2016_Vyselko_A-Teaching_ukrainian_as_a_159-163.pdf (дата звернення: 06.05.2019).
 5. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Вид. 3-тє, опрац. і доповн. Львів: БаК, 2008. 512 с.
 6. Кочан І. Нові освітні технології у викладанні української мови як іноземної. *Українська мова у світі*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 6–7 листопада 2014 р. Львів, 2014. С. 49–60.
 7. Курнос Л. Розвиток критичного мислення учнів на уроках англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2 (50). Ч. I. С. 162–167. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/Tvo_2015_2\(1\)_32.pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/Tvo_2015_2(1)_32.pdf) (дата звернення: 02.05.2019).
 8. Пантелеймонова-Плакса І. А. Використання технології розвитку критичного мислення на уроках англійської мови. URL: <http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2019/01/I.A.-Пантелеймонова-Плакса-Використання-технології-розвитку-критичного-мислення-на-уроках-англійської-мови.pdf> (дата звернення: 02.05.2019).
 9. Пилипенко О. Ознаку дій вінназиває... Узагальнення та систематизація вивченого за темою «Прислівник»: урок з української мови у 7 кл. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 6. С. 12–16.
 10. Погоріла О. Упровадження інноваційних форм навчання – складова успіху і педагогічної майстерності викладача. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25–26 лютого 2016 р. Київ, 2016. С. 39–40.
 11. Твердоступ А. Шляхи підвищення ефективності уроків української літератури. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 9. С. 47–51.
 12. Тулуб З. Людолови. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/T/Tulub/Ljudolovy/RiznymyShljaxamy/4.html> (дата звернення: 24.05.2019).
 13. Хавбе І. Сенкан на уроках історії. *Історія та правознавство*. 2015. № № 28–29. С. 8–9. URL: <http://journal.osnova.com.ua/download/15-416-52849.pdf> (дата звернення: 24.05.2019).
 14. Швець Г. Короткометражний художній фільм у навчанні української мови як іноземної. *Українська мова у світі*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 6–7 листопада 2014 р. Львів, 2014. С. 165–178.
 15. Яцик І. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні гуманітарних дисциплін з метою виховання толерантності. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2008. № 4. С. 114–118.

Horda O. The application of “cinquain” technique during the classes of Ukrainian as a foreign language

Summary. The article focuses on the importance of creative function in the process of learning languages. It emphasizes the necessity of applying innovative techniques during the classes aimed at stimulating the interest of the participants of the educational process in the subject they are studying, developing their creativity and imagery of speech, the skills of the synthesis of educational material and summarizing information, the ability to express briefly and accurately, etc.

Using the methods of observation, analysis, systematization and generalization, the paper describes the state of decision in pedagogical science, in particular linguistic-didactic discourse, the problem of applying new approaches, methods and techniques in the process of language teaching and the relevance of the outlined topic in terms of teaching the course of Ukrainian as a foreign language.

The author is inclined to think that one of techniques based on creativity as a dominant feature of modern educational activity is “cinquain” and draws attention to the lack of applied tasks which include recommendations and options for using this method in the process of teaching Ukrainian as a foreign language. The aim is to propose the use of “cinquain” during the classes of Ukrainian as a foreign language.

On the basis of the analysis of academic and methodological works, it was determined at which stages of the educational process it is necessary to apply “cinquain”. The relevance of developing the tasks on the basis of this technique for students with sufficient lexical reserve of words has been substantiated. Examples are given of the use of “cinquain” during classes with foreign students studying the Ukrainian language at B2 level. The paper offers the literary passage adapted for reading in a foreign language classroom and a series of in-text and post-text tasks created on the basis of the above-mentioned technique.

It is concluded that the ideas of applying “cinquain” proposed in the article can become the basis for presentation of the results of other pedagogical achievements aimed at finding ways to increase the vocabulary, developing creative and personal potentials, imagery of speech, etc. of those who study Ukrainian as a foreign language.

Key words: linguodidactics, Ukrainian as foreign language, foreign language audience, technique, cinquain.